
HANKISS ILONA*

TAKÁCS PAULA
operaénekes-tanár
(1913-2003)

- Édesapám mexikói, anyám olasz származású volt. Nevelőszülőknél nőttem fel Magyarországon. Kis koromtól fogva foglalkoztatott az éneklés, a képességet édesanyámtól örököltem, aki operaénekesnő volt. Debrecenben jártam iskolába, majd a bécsi dominikánus intézet növendékeként, egy cseh-osztrák származású kamara-énekesnőnél kezdtem el énektanulmányaimat. Kitűnő skálákkal képezte középhangjaimat, mellette Grieg, Brahms, Schubert dalokat kellett tanulnom. Debrecenben Hoór-Tempis Erzsébet lett a mesterem, aki meghallgatott, felvett, két évig ingyen tanított. A Zeneakadémián, Maleczky Bianka növendéke lettem. Hosszú tanulási folyamat volt tehát mögöttem, végzés után mégsem történt velem semmi.

Takács Paula fiatalkori portréja

Mikor 1941-ben Erdélyt hozzánk csatolták, egy színházi program keretében próbaéneklést hirdettek meg. Előénekeltem. A színház prózai vezetője, Táray Ferenc kért, szavaljak valamit. A „Falu végén kurta kocsmá” elmondása után felajánlotta Madách: Az ember tragédiája női főszerepét. Csodálkoztam, de elfogadtam, valamiből élnem kellett. Sokan nem értették, miért vállaltam el prózai szerepet, ezzel a hangisággal?

Vaszy Viktor a „Bánk bán” Melindára tűzött ki, három hét állt rendelkezésemre a premierig. Sikerült, ezután már csak énekelnem kellett. A két igazgató vitája

ezzel végleg eldőlt. A Puccini: Turandot, és Tosca, majd Mascagni: „Parasztbecsület” lett e kemény munka eredménye.

Mengelberg, a híres karmester hallott a „Turandot”-ban, kijelentette, ha fiatalabb lenne, akkor volt 80 éves, vinne Amerikába és világhírességet faragna belőlem. Erre mai napig büszkén emlékezem. És 1943. október 13-ra, mert akkor született meg a fiam.

A Turandot szerepében

- Ez lehetett a legszebb premiered. Csodálom, és kicsit irigylem is azokat, akiknek ez a teljesség sikerülhetett..

- Igen, de sokszor kellett a család érdekeit előtérbe helyeznem, mert így volt természetes.

Mikor háború után a román társulat visszatért, kiköltöztettek minket a színházból. Attól kezdve a magyar társulat csak operettet játszhatott.

Választanom kellett, operakórus, vagy operett? Az igazgató méltatlannak tartotta számomra a kórust, így három évig operettet énekeltem.

Férjemet, Tokaji András csellóművészt nem elégítette ki akkori munkája, így áttelepültünk Magyarországra. Másfél év után kaptuk csak meg újra, honosítási iratainkat. Vaszy Viktor, a szegedi opera igazgatója lett, állást ígért, de erről is lekéstem. Bántam már, hogy eljöttem Romániából, mert három „Turandot” előadás után, szerződési ajánlatot kaptam. De férjem jönni akart és a gyerek miatt is talán így volt helyesebb. Nehezen bírtam egy idő után Szegeden a tétlenséget, férjem állása ügyében fölmentem Pestre. A Hangversenyzenekartól, Rádiótól és az Operától ígéreteket kaptam. Az operaportán összefutottam Oláh

Gusztávval: „Maga mit csinál itt?” Elmeséltem történetemet. „Szerdán Szegeden leszek, meghallgatom.” A „Turandot”-ot, Weber: Oberon áriát és A trubadúr Leonóra-t énekeltem el. „Jövő hét szerdáján várom az opera portáján, bemutatom Tóth Aladárnak.”

Megszoktam már az előénekléseket, megtudtam mutatni, mit tudok. Biztonságérzet és egyfajta nemtörődömség is volt bennem, vagy nyerek, vagy nem. Miután kipróbáltak egy „Turandot” előadás keretében, az Opera tagja lettem.

- Sok hányattatás után jutottál be. Kollégáid, hogy fogadtak?

- Belecsöppentem egy társulatba, utol akartam érni őket, keményen kellett dolgoznom. Sok tapasztalattal rendelkeztem már, mégis mintha újra kellett volna kezdenem mindent. Sokan lenézték azt, aki vidékről jött, ellenállás fogadott. Szerencsére nem értem rá ezzel mélyebben foglalkozni.

- Nagy célokat tűztél ki magad elé, ami emberfeletti erőt, kitartást követelt.

- Jobban szerettem tanulni, mint énekelni és játszani. Ébredés után azonnal a zongora mellé ültem és gyakoroltam. Nem játszom tökéletesen, de lekísérem magam. Könnyen, gyorsan dolgozom, meg kellett szoknom, hiszen volt, hogy tíz naponként tanultam meg egy új operettet. Lehár: A mosoly országa Lizájára négy nap jutott. Nagyon nagy anyag, éjt nappallá téve memorizáltam. Előadás alatt, jelenetek közben kiszaladtam az ügyelő pulthoz és a szerep-példányból átolvastam a következő részt.

- Az embernek álmaiban vannak ilyen rémes pillanatai, hogy nem jut eszébe a következő rész, hogy beugrás van, és nem tudja a szöveget. Érdekes, hogy a zenét sosem felejtjük el.

- Sokszor egész nap gyakoroltam, taktusonként vettem át a nehezebb állásokat. Magnót nem használtam, nem voltam híve a gépeknek. Másképp hallom a hangomat, ez zavar. Néha megkértem a férjemet, menjen ki a másik szobába és hallgassa meg, hogy jó e? Ha nem találta megfelelőnek, akkor 50-szer is átvettem, míg tökéletes nem lett. Nem bíztam a véletlenekre semmit.

- A karmesterek, rendezők álma az ilyen felkészültségű énekes.

- Kiváló karmesterekkel dolgoztam: Lamberto Gardelli-vel Verdi: „Macbeth”-et énekeltem. Érző, temperamentumos művész volt, sosem volt problémánk, érezte, hozom azt, amit kért. Mario Rossival szép „Trubadúr” emlékeim vannak. Molinari Pradelli „Aida”-t, „A trubadúr”-t, „Tosca”-t, és „Otello”-t dirigált.

Joviczky Józseffel az Aida-ban

Tosca-ként

Oláh Gusztáv volt a főrendező, mikor bekerültem, Ő rám bízott mindent, tudta hogy a szövegből kiindulva élem át a szerepet. A színpadi érzék velem született. Vannak olyanok, akik nagyon rászorulnak a segítségre. Szomorúan látom a szentviten előadásokat, nem elégít ki, ha gyönyörűen énekel valaki, de nem érzek mögötte semmit.

- Szükség van mély aranytartálékra. A te hangod őrzi Itália melegét, fűszeres illatát. A legkedvesebb szerepedet azt hiszem könnyű kitalálni. A „Turandot” ugye?

- Igen. Világviszonylatban kevés énekes van, aki ezt végig tudja énekelni. Torokgyilkos fekvés. Sokan menet közben lemondanak róla, nehogy beletörjön a bicskájuk és tönkre menjen a hangjuk. Én akkor is elénekeltem, ha álomból ébresztettek fel. Volt, amikor titkárunk, Dárday Bandi reggel 10-kor telefonált,

hogy be kell ugranom. Vállaltam, annak ellenére, hogy előző este Lady Macbeth-et énekeltem.

A legnagyobb feladatot a Mozart szerepek jelentették számomra. Elvira-t a „Don Giovanni”-ból hangról-hangra állítottam be magamnak, gyönyörű munka volt. A „Varázsfuvola” Dámáját is szerettem.

- A mesterségbeli tudás birtokában biztos lehettél önmagadban. Idegeink játéka sokszor mégse tőlünk függ

- Biztos voltam magamban, nem voltam lámpalázás. Színpadra lépve, erősebben dobogott a szívem, de ez valahogy hamar megszűnt. Megedződtem már a sok próbaéneklés során.

Egy kedves emlék, az első „Turandot” előadásomról. Lakatos Gabi a rózsaszóró balett növendék, aki előttem lépett színpadra, mesélte akkor, amikor már sztár balett művész volt, hogy jelenetem előtt közjük ültem a lépcsőre és beszélgetni kezdtem köznapi dolgokról. Ők csodálkoztak és, susterogták magukban, milyen lehet ez a nő, bejön ide, leül, nem izgul? Mikor elkezdtem énekelni, akkor tátva maradt a szájuk. Ezt nem nézték ki belőlem.

- Az úgy nevezett „arany korszak” tagja voltál, mindannyian sztárok voltatok. Tudnál neveket felsorolni?

- Némethy Ella ragyogó volt, ő állította be nekem a Puccini „Tosca”-t. Halmos Jánossal léptem fel Verdi: „Aida”-ban, aki akkor már nem volt fiatal, ennek ellenére nagyszerű volt. Pataky Kálmán vendégként lépett itt fel, rendkívül tehetséges, kedves embernek ismertem meg. Giuseppe Di Stefano-val Verdi: „Az álarcosbál”-t énekeltem. Álljon még itt egy „hétköznapi” Mozart: „Don Giovanni” szereplői névsora: Osváth Júlia, Gyurkovics Mária, Székely Mihály, Losonczy György, Rösler Endre és én.

- Ilyen együttesben benne lenni! ...Te kiemelt művész voltál, a szakma elismert, a közönség ünnepelt. Mindig sikered volt, boldog voltál?

- A sikert kétkedéssel fogadtam. Örültem, ha valamit jónak éreztem, de egy szakember véleményére voltam kíváncsi, aki jobban meg tudja ítélni a

produkciót, mint egy átlagember. Ugyanakkor, mindenki mondhat valamilyen igazságot, ami hasznomra válhat.

Goldmark: Sába királynője

Tóth Aladár sokszor nézte az előadást, bejött a színpadra, elmondta, mi volt szép, melyik frázist tudjuk még javítgatni. Ez nagyon sokat számított. A gyors siker hamar elszáll, nem ülhetek a babéraitom, mert egyszer valami jó volt. Ez a pálya minden napos harc. De én szeretek harcolni. Mikor ez megszűnik, nem marad semmi

- A harccal együtt megszűnnek a kötöttségek is, amik sokszor okoznak gondot az embernek. Ezekkel együtt vállaljuk.

- Igen, a pálya mellett mást nem csinálhat az ember. De erre tettem fel az életemet, csak így élhettem. Talán másképp érvényesülhettem volna, ha rámenősebb, erőszakosabb vagyok. Többször maradhattam volna külföldön, de nem akartam agyondolgozni magam, nagyobb lehetőségért. Elégedett voltam itthon. Öt éves szerződési ajánlatot kaptam a „Deutsche Gramophon Gesellschaft”-tól, Wagner: Izolda-t kellett volna énekelnem a világ minden táján. Csak ezt, semmi mást. Nekem, ezt nem. Olasz énekesnő vagyok, a Wagner stílus valahogy nem fekszik nekem. Nem bírtam volna ki az egyoldalúságot. Kint bizonytalan lett volna a jövőm. A legkisebb zökkenő és túladnak az emberen. Itthon elnézik, ha egyszer kicsit rosszabb diszpozícióban vagyok. Ott, nem. Erre nem lett volna szükségem.

- A közönség szeretete, kisugárzott a magánéletedre is?

- Jól esik, ha megismernek. A hetes buszon odajött múltkor egy 45 év körüli férfi: Azóta se hallottam olyan „Turandot”-ot, mint amelyet ön énekelt. Nyáron Veronában sem volt olyan jó. Nagyon hangosan beszélt, mindenki odafigyelt. Az idősebbek fölismertek, mosolyogtak rám: „Rég nem láttuk” - mondták. Bizony, 16 éve mentem nyugdíjba.

- Hihetetlen, olyan elevenen élnek bennem szerepeid, mintha csak tegnap hallottam volna: Aida, Szilágyi Erzsébet, Leonóra... hogy tudsz ezek nélkül élni?

- Van néhány barátnőm, akikkel eltöltök néha egy-két órát, beszélgetünk a szakmáról, színházi eseményekről. Nagyon szeretem a természetet, szép tájakat. Néha reggel autóba ülök, elmegyek Vácra, vagy egy szép dunántúli városkába, estére már itthon is vagyok. Nem akarok egyhelyben maradni. Régen is jártam vidéken, de akkor nem láttam semmit, vigyáznom kellett magamra. Jó egyedül kocsizni, ott állok meg, ahol akarok. Nyáron az Alpokban voltam, rendszerint campingben szállok meg, a szabadban tudok jól aludni. Nagyszerűen éreztem magam, isteni volt.

Egyik tanítványával, Bándi Jánossal a Così fan tutte szünetében

Van egy pár lemezem, ha szépet akarok hallani, felteszem őket. Főleg a kamarazene és a szimfonikus zene érdekel. Az opera kevésbé, nem tudom elválasztani a szakmától, nem pihentet. Szeretem a festészetet, a régiségeket, érték is hozzá. 25 év alatt többször kicseréltem a bútoraimat. Itthon is elég sok a dolgom, a fiamnak is segítek néha. Az igazi boldogság az, ha szép dolgokat

láthatok, hallhatok, olvashatok. A legteljesebb kikapcsolódás a keresztrejtvény fejtés.

Most is szoktam énekelni, hangilag jól vagyok. Nem vagyok kiégett, szerencsétlen, mert még meg tudok oldani mindent, amit akarok. Szerettem volna egy dalestet adni, be is adtam a műsoromat a Filharmóniához, de nem jött létre. Egy kis budai kápolnába hívnak gyakran, most is várnak karácsonyra.

- Debrecen, Hoór-Tempis Erzsébet, énekórák, közös emlékei életünknek. Ott akkor elkerültük egymást, de jó néhány évvel később felejthetetlen napokat töltöttünk együtt Olaszországban, egy koncert turné alkalmával Romában, Milano-ban. Te otthon voltál, szeretettel irányítottál minket, mit kell látnunk, megismernünk? Melletted én is kicsit olaszvá váltam egy „André Chénier” előadáson del Monaco-t hallgatva a főszerepben, a tapsolás, ünneplés extázisában.

Talán egy „Álarcosbál” előadást énekeltünk együtt színpadon, azóta alig találkoztunk. Mostani beszélgetésünk is hamar véget ért. Kezem már a magnó kapcsolóján volt, amikor énekelni kezdél, ülve, eszköztelenül: Caccini: „Amarillis...” Tisztán, töretlenül szállt a hangod. Fáj, hogy csak én hallhattam, de forog a szalag, az ellesett pillanat így örökre megmarad. Köszönöm.

*Hankiss Ilona operaénekes interjúja 1985-ben készült.

Az interjú képei: [Száz éve született Takács Paula, 2013 | Opera-Világ](#)

Függelék:

[A trubadúr / Il Trovatore - Leonóra áriája: Tacea la notte - Takács Paula \(4:17\)](#)

Verdi: A trubadúr / Il Trovatore - Leonóra áriája (1. felv.)
/ Tacea la notte placida Leonora: Paula Takács (Sung in Hungarian)
Magyar Rádió Szimfonikus Zenekara
/ Hungarian Radio Symphony Orchestra Vezényel / Conductor:
György Lehel

[Il Trovatore, Act 4: Leonora's aria \(4:21\)](#)

Provided to YouTube by Hungaroton
 Il Trovatore, Act 4: Leonora's aria · György LEHEL · Giuseppe
 VERDI · Hungarian Radio Symphony Orchestra · Paula
 Takács Stars of the Hungarian Opera Vol. 2
 © 2010 HUNGAROTON RECORDS LTD.
 Released on: 2010-04-23 Auto-generated by YouTube.

Parasztbecsület: Santuzza áriája (3:43)

P- Mascagni: Parasztbecsület: Santuzza áriája
 · Hungarian State Opera Orchestra · Pietro Mascagni · Paula Takács ·
 Viktor Vaszy
 Provided to YouTube by Hungaroton